

A Cognitive Approach to the Text Worlds of *Chair* by Shirko Bikas Based on Text World Theory

Bahman Heidari¹, Masoud Dehghan², and Amer Gheitury³

1. Ph.D. Student in Linguistics, Department of English Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: bahmanheidari90@gmail.com
2. Corresponding Author, Associate Professor, Department of English and Linguistics, Faculty of Language and Literature, University of Kurdistan, Sanandaj, Kurdistan, Iran. E-mail: m.dehghan@uok.ac.ir
3. Associate Professor, Department of English Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: amer@razi.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history

Received: 21 October 2022

Received in revised form: 03 December 2022

Accepted: 03 December 2022

Published online: 20 March 2024

Keywords:

cognitive approach,
text worlds theory,
sub-worlds,
Shirko Bikas,
Chair.

ABSTRACT

The present study aims at investigating the text worlds of Shirko Bikas's *Chair* (2015) based on text worlds theory in cognitive poetics approach. The present study is the application of text world theory on *Chair* by Shirko Bikas, which is considered an interdisciplinary study between cognitive linguistics and stylistics. This stylistic analysis is not only a cognitive investigation of how to represent the nature of Shirko Bikas's poetic experience in *chair*, but also the decoding of the cognitive mechanism taken by Shirko Bikas to make a complete mental image in the reader's mind. The methodological nature of this study is descriptive-analytic, and the data were collected from Shirko-Bikas's *Chair* in a library method, and also, in the selection of the data, it was preferred to refrain from reproducing the full text of chair. The findings showed that at the beginning of the *Chair* discourse, it has been used from the epistemic-deictic sub-world to express Shirko Bikas's poetic experience, as well as world-building elements and function-advancing propositions have been used by creating deictic sub-worlds to form a complete mental image in the reader's mind.

Cite this article: Heidari, B., Dehghan, M., & Gheitury, A. (2024). A cognitive approach to the text worlds of *Chair* by Shirko Bikas based on text world theory. *Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 12(1), 21–37. <http://doi.org/10.22126/JLW.2022.8321.1664> (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/JLW.2022.8321.1664>

Publisher: Razi University

Introduction

The present study was conducted to examine cognitively the text worlds in the text of Shirkoo Bikas's *Chair* based on the theoretical framework of the text worlds proposed by Werth (1999). The authors seek to demonstrate how the cognitive mechanism proposed by Shirkoo Bakas shapes the formation of a complete mental image in the reader's mind. How is the nature of Shirkoo's new poetic experience in *Chair* represented? Based on the questions raised in this study, the research hypotheses are formulated as follows: The nature of Shirkoo's poetic experience in the novel poem *Chair* can be understood based on the theory of text worlds, through the process of constructing deictic–ontological sub-worlds. The cognitive mechanism adopted by this poet for forming a complete mental image in the reader involves expanding and elaborating world-building elements and advance-function propositions, combined with the reader's prior knowledge. Since the text world and the sub-world are structurally equivalent in terms of the elements of world-building and advance-function propositions, the expansion of various sub-worlds provides the reader with more details to construct a mental image.

Literature Review

Among relevant works on the Text World approach one can refer to Afrashi (2015) Dehghan (2020) and Sadeghi Esfahani (2010). In addition, Golfam et al. (2012) highlighted layers of meaning, and Talaei and Abbasi (2019) explored historical narratives. Gholamhosseinzadeh and Rafaei Ghadimi (2020) analyzed Persian poetry, while Gavins (2001, 2003) dissected novels using text worlds theory. Lahy (2006) focused on place representation in poetry. Whitley (2010) studied Ishiguro's novels, and Halam (2013) applied text world theory to short stories.

Methodology

A descriptive–analytical approach was employed, anchored in the theory of text worlds, with data sourced from Shirkoo's *Chair* using a documentary method. The novel *Chair* was chosen due to its innovative poetic narrative, supplemented by an interview with Shirkoo. The analysis focused on selective data relevant to research questions, emphasizing Shirkoo's vivid imagination, even in translation. Hypotheses were tested by extracting data into sub-paragraphs for independent analysis. Diagrams illustrating text worlds aided in comprehending the analyses.

Theoretical Framework

The theory of text worlds is a discourse-processing linguistic theory whose initial proposal was first suggested by an English linguist in a series of articles published between the 1980s and 1990s (Lahy, 2014, p. 284). The complete theory was then presented in the form of a book titled *Text Worlds: Representing Conceptual Space in Discourse* after Werth died in 1999. After his death, researchers such as Stockwell (2002), Gavins (2000, 2001, 2003, 2007), and Lahy (2003, 2004, 2006) made significant efforts in the expansion, development, and necessary revisions of the theory of text worlds. The theory of text worlds, as a discourse framework, not only addresses how a particular text is constructed but also how the context surrounding that text affects its production and reception (Gavins, 2007, p. 8). The first level of the theory of text worlds provides a tool for examining how a spectrum of contextual factors influences the construction and understanding of a specific discourse. These mental representations are known as text worlds. The second level of this theory focuses on this domain of conceptual activity and provides a framework through which one can examine the precise structure and cognitive effects of individual mental representations (Gavins, 2003, p. 10). The third and final level of discourse proposed by Werth is the sub-worlds. Sub-worlds

emerge from within the text world and represent a kind of realized substitution of the parameters of the text world.

Results

The narrative of the novel Poem *Chair* is Kurdish and is narrated in a city which is Sulaymaniyah. The narrator at the beginning of the narrative of the novel poem *Chair* is Shirko himself, who talks about his characteristics and his poetic experience. In the middle of the narrative, with a change in perspective, *Chair* becomes the narrator and recounts the story of its life from birth to death. In this work, human characteristics were attributed to the chair; it walked, talked to itself, and interacted with others, being present as an actor on all levels of the text worlds. The examination of hypotheses and answering questions was based on dividing the extracted data into distinct para-discourses that were explored and analyzed in the previous section, and here are the cognitive results presented accordingly:

In discourse 1, the reader starts constructing a mental world by using information related to the world-building elements and combining it with their background knowledge. Through this process, they establish the spatial and temporal setting of the world. Then, by providing further details about themselves, they create the first ontological sub-world. In discourse 2, the narrator delved into expressing their poetic experience using a type of referential–cognitive sub-world. The narrator appeared in the guise of poetry to articulate their poetic experience, taking on the form of both a poem and a narrative, transforming into prose and a play as well. In Para-discourse 3, the narrator employed a figurative approach to discuss an abstract concept such as loneliness. Using a metaphor of personification, they attributed a bird-like structure to the concept, as if it were sitting on a chair. In fact, by doing so, the narrator prepared the necessary cognitive framework to introduce a new entity named *Chair* in the reader's mind. This way, they introduced the previously undefined element of *Chair* as an object in the textual world of the Chair. In discourse 4, the narrator provides more details about the physical appearance of the chair to give the reader a complete image of it. In discourse 5, the deictic sub-world was implicitly internalized through the use of direct quotations, providing a mental image of the place and characters of the birthplace of the chair to the reader. In discourse 6, the mental representation of the discourse shifted from a static arrangement of objects and entities to dynamic physical movement, emphasizing the impact of expanded propositions in creating a mental image in the reader's mind.

Ethical Considerations

Not applicable

Funding

Not applicable

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

رهیافتی شناختی از جهان‌های متن رمان شعر کرسی اثر شیرکو بیکی براساس نظریه جهان‌های متن

بهمن حیدری^۱ | مسعود دهقان^۲ | عامر قیطوری^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: bahmanhaidari90@gmail.com
۲. نویسنده مسؤل، دانشیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی و زبان‌شناسی، دانشکده زبان و ادبیات، دانشگاه کردستان، سنندج، کردستان، ایران. رایانامه: m.dehghan@uok.ac.ir
۳. دانشیار، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: amer@razi.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی جهان متن رمان شعر کرسی اثر شیرکو بیکی (۱۳۹۴) بوده که براساس نظریه جهان‌های متن در رویکرد شعرشناسی شناختی انجام گرفته است. پژوهش پیش‌رو، مطالعه‌ای بینارشته‌ای بین زبان‌شناسی شناختی و ادبیات قلمداد می‌شود. این تحلیل زبان‌شناختی، بررسی شناختی چگونگی بازنمایی ماهیت تجربه شعری شیرکو بیکی در رمان شعر کرسی و رمزگشایی از سازوکار شناختی اتخاذشده وی برای ساخت تصویر ذهنی کامل در ذهن خواننده است. ماهیت روش شناختی این پژوهش توصیفی-تحلیلی است و داده‌های آن به روش کتابخانه‌ای از رمان شعر مذکور گردآوری شده است. یافته‌ها نشان داد که در آغاز گفتمان رمان شعر کرسی از جهان زیرشمول معرفتی-اشاره‌ای برای بیان تجربه شعری شاعر بهره گرفته شده است. همچنین از عناصر جهان ساز و گزاره‌های نقش گستر با ایجاد جهان‌های زیرشمول اشاره‌ای برای شکل‌گیری تصویر ذهنی کاملی در ذهن خواننده استفاده شده است.

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۷/۲۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۹/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۹/۱۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱/۱

کلیدواژه‌ها:

رویکرد شناختی،

نظریه جهان‌های متن،

جهان‌های زیرشمول،

شیرکو بیکی،

کرسی.

استناد: حیدری، بهمن؛ دهقان، مسعود؛ قیطوری، عامر (۱۴۰۳). رهیافتی شناختی از جهان‌های متن رمان شعر کرسی اثر شیرکو بیکی براساس نظریه جهان‌های متن. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*، ۱۲ (۱)، ۳۷-۲۱. <https://doi.org/10.22126/JLW.2022.8321.1664>

ناشر: دانشگاه رازی

© نویسندگان

DOI: <https://doi.org/10.22126/JLW.2022.8321.1664>

۱- مقدمه

پژوهش حاضر با هدف بررسی شناختی جهان‌های متن کرسی^۱ اثر شیرکو بیکیس (۱۳۹۴) برپایه نظریه جهان‌های متن^۲ ورث^۳ (۱۹۹۹) انجام شده است. بنابر اظهارات این شاعر کُردزبان، او چنان خواننده را میان تصاویر محصور می‌کند که خود خواننده در فکر رهایی یا بهیانی، تأویل است. از آنجاکه وی پس از هر تجربه شعری، تجربه شعری جدید را در آثارش می‌آزمود، در این پژوهش نگارندگان درصددند تا به دو پرسش پاسخ بدهند: ۱. ماهیت تجربه جدید شعری شیرکو در کرسی چگونه بازنمایی می‌شود؟ ۲. سازوکار شناختی موردنظر شیرکو برای شکل‌گیری تصویر ذهنی کامل در ذهن خواننده چگونه صورت می‌گیرد؟ بنابراین، باتوجه به پرسش‌های مطرح‌شده در این بررسی، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر قابل طرح هستند. ماهیت تجربه شعری شیرکو در رمان شعر^۴ کرسی براساس نظریه جهان‌های متن از رهگذر ساخت جهان‌های زیرشمول^۵ معرفتی-اشاره‌ای^۶ امکان‌پذیر می‌شود و سازوکار شناختی اتخاذشده این شاعر برای شکل‌گیری تصویر ذهنی کامل در خواننده با استفاده از گسترش عناصر جهان‌ساز^۷ و گزاره‌های نقش‌گستر^۸ و ترکیب آن‌ها با دانش قبلی خواننده صورت می‌گیرد. درضمن، از آنجاکه جهان متن^۹ و جهان زیرشمول از لحاظ ساختار عناصر جهان‌ساز و گزاره‌های نقش‌گستر برابرند، با گسترش انواع جهان‌های زیرشمول اشاره‌ای^{۱۰}، متن جزئیات بیشتری برای ساخت تصویر ذهنی در اختیار خواننده قرار می‌دهد.

در ادامه، برخی پژوهش‌های انجام‌شده و مرتبط با موضوع مقاله پیش‌رو را معرفی خواهیم کرد تا جایگاه علمی پژوهش‌هایی از این دست را نیز واکاوی کرده باشیم. افراشی (۱۳۹۴) نخستین کارگاه آموزشی نظریه جهان‌های متن را با عنوان «معرفی نظریه جهان‌های متن و تحلیل داستان» در هشتمین همایش ملی پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی برگزار کرد. دهقان (۱۳۹۹) نیز دومین کارگاه را با عنوان «جهان‌های متن پل ورث» در گروه شعرشناسی شناختی در انجمن ترویج و زبان ادب فارسی برگزار کرد و به معرفی ریشه‌ها و نحوه پیدایش این نظریه و مفاهیم مطرح در آن پرداخت. صادقی اصفهانی (۱۳۸۹) مجموعه داستان بیژن نجدی با عنوان *یوزپلنگانی که با من دویده‌اند* را باتوجه به لایه‌های مختلف جهان‌های متن و با این فرض که سه لایه جهان گفتمان^{۱۱}، جهان متن و جهان زیرشمول هر کدام بخشی از روایت داستانی را شکل می‌دهند، بررسی کرد.

گلفام و دیگران (۱۳۹۱) نیز به شناسایی سه لایه معنایی جهان گفتمان، جهان متن و جهان زیرشمول به منظور تفسیر آن‌ها در جهت کمک به درک جهان‌های متن مختلف داستان *شازده احتجاب* پرداختند. افراشی (۱۳۹۵) با بررسی جهان‌های زیرشمول در داستان *و/ع* اثر جلال آل احمد نشان داد هرچند بسط جهان‌های زیرشمول اشاره‌ای و نگرشی در داستان محدود بود، جهان‌های زیرشمول معرفتی حضوری گسترده داشت. طلایی و عباسی (۱۳۹۸) هم روایت‌های تاریخی بیهقی را با استفاده از نظریه جهان‌های متن بررسی کردند و نشان دادند که بخش مهمی از ساخت تاریخ بیهقی از رهگذر کاربرد سه جهان زیرشمول به همراه جهان متن و جهان گفتمان صورت گرفته است. رفایی‌قدیمی‌مشهد و غلامحسین‌زاده (۱۳۹۹) با مطالعه کارکرد انگاره جهان‌های متن در تحلیل شعر فارسی نشان دادند که انگاره جهان‌های متن ابزارهای ویژه‌ای را برای بررسی عناصر اصلی متن در اختیار منتقد قرار می‌دهد. وهابیان و دیگران (۱۴۰۰) با بررسی لایه‌های معنایی انگاره جهان‌های متن در یکی از آثار طنز صادق هدایت نشان دادند که چگونه نویسنده از عناصر جهان‌ساز، گزاره‌های نقش‌گستر و جهان‌های زیرشمول بهره برده است تا کلامش بر مخاطب تأثیرگذار باشد.

گاوینز^{۱۲} (۲۰۰۱) در پژوهشی با عنوان *نظریه جهان متن: بیان انتقادی و توسعه در رابطه با داستان‌های نثر پوچ*^{۱۳} با مطالعه

۱. کرسی اثر شیرکو بیکیس در سال ۱۳۹۴ به زبان کُردی سورانی نوشته شد؛ در سال ۲۰۱۳ نیز سیامند شاسواری این اثر را با عنوان *صندلی به زبان فارسی* برگرداند.

2. text world theory

3. P. Werth

4. verse novel

5. Sub-worlds

6. epitemic-deitic

7. world-building elements

8. advance-function propositions

9. text world

10. deictic sub worlds

11. discourse world

12. J. Gavins

13. *Text World Theory: A Critical Exposition and Development in Relation to Absurd Prose Fiction*

موردی چهار رمان براساس نظریه جهان‌های متن به‌منظور برجسته‌کردن سازگاری نظریه جهان متن، به‌ویژه در بافت محیط‌های ادبی، اصلاحاتی در مؤلفه‌های نظریه جهان‌های متن ایجاد کرد.

گاوینز (۲۰۰۳) همچنین در مقاله «کاوشی در جهان‌های متن سفید برفی دونالد بارتم» براساس نظریه جهان‌های متن به بررسی رمان دونالد بارتم^۱ پرداخت. بررسی نظریه جهان‌های متن سفید برفی^۲ بارتم نشان داد که چگونه خوانندگان با حداقل اطلاعات جهان‌سازی، بازنمایی ذهنی خود از متن را پایه‌گذاری کردند. علاوه‌براین، کنش فیزیکی بسیار کمی در هریک از جهان‌هایی که در طول رمان ایجاد می‌شدند، اتفاق می‌افتاد و بخش عمده‌ای از گزاره‌های نقش‌گستر در سفید برفی درمیان مبدل‌های جهان متن گفتار آغازین و جهان‌های معرفتی درونه‌گیری شده صورت می‌گرفت. لاهی^۳ (۲۰۰۶) در پژوهشی به استفاده از گزاره‌های نقش‌گستر در کمک به بازنمایی عنصر جهان‌ساز مکان در شعر سه شاعر معاصر کانادایی انگلیسی پرداخت. جیووانلی^۴ (۲۰۱۰) نیز نحوه به‌کارگیری مبانی نظریه جهان متن در کلاس درس برای تولید نگرش‌های انتقادی را به کار بست.

وایتلی^۵ (۲۰۱۰) جهان‌های متن را در سه رمان از ایشی گورو^۶ ازمنظر شناختی بررسی کرد. او همچنین پاسخ‌های خوانندگان را از طریق پست‌های اینترنتی تجزیه و تحلیل کرد. هالام^۷ (۲۰۱۳) چارچوب شناختی نظریه جهان‌های متن را در داستان کوتاه متینه^۸ اثر رابرت کوور^۹ به کار برد. این مطالعه ضمن ارائه ساختاری که جهان‌های متن آن را شکل داده بود، فروپاشی آن ساختار را توضیح داد. کاشینگ^{۱۰} (۲۰۱۸) در پژوهشی ساختار معماری نظریه جهان‌های متن و نحوه شکل‌گیری جهان متن را در شعری از مور^{۱۱} با عنوان ماهی ژله‌ای^{۱۲} (۱۹۵۹) بررسی کرد. او این کار را به کمک دانش‌آموزان یازده و دوازده‌ساله که در مدرسه‌ای در شهر شیفیلد انگلیس به تحصیل مشغول بودند، انجام داد و در پایان به این نتیجه رسید که علاوه‌بر عناصر جهان‌ساز، گزاره‌های نقش‌گستر و دانش دایره‌المعارفی خواننده، ضمیر دوم‌شخص مفرد «تو» و صفت ملکی «ت» نیز در واردکردن خواننده از جهان گفتمان به جهان متن نقش دارند.

وانگ^{۱۳} (۲۰۱۹) با بررسی مشخصات سه گزیده شعر از شاعر کلاسیک چینی لی هی^{۱۴} (۶۹۰-۸۱۶) نشان داد که مشخصات شعری شاعر مذکور در استفاده از جهان‌های زیرشمول اشاره‌ای، جهان زیرشمول نگرشی و جهان زیرشمول معرفتی بود. حامد (۲۰۲۰) به شناسایی جهان‌های متن، جهان‌های گفتمان و جهان‌های زیرشمول در متن موردتحلیل پرداخت و نشان داد که تحلیل جهان متن وابسته به بافت روایات در ارائه حواس مشارکان مفید است. یافته‌های پژوهش او آشکار کرد که بازنمایی‌های ذهنی با حالات روانی سازگاری دارد؛ به این معنی که شکل‌گیری جهان‌های جدید با تغییر حالات روانی مشارکان هم‌زمان شده بود. وی در یک مورد از اصول نظریه جهان‌های متن تخطی کرده بود و تمام گزاره‌های نقش‌گستر را تنها با بردار عمودی نشان داده بود.

پس از مروری کوتاه بر پیشینه پژوهش، به ماهیت روش‌شناختی پژوهش حاضر می‌پردازیم. ماهیت روش‌شناختی این پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. چارچوب بررسی آن نیز براساس نظریه جهان‌های متن و داده‌های آن برگرفته از رمان شعر کرسی اثر شیرکو (۱۳۹۴) است که به روش اسنادی گردآوری شده‌اند. دلایل انتخاب رمان شعر کرسی به‌عنوان منبع داده برای این تحلیل شناختی عبارت‌اند از: ۱. ماهیت خود اثر که در آن تجربه جدید شعری شیرکو بیان شده است. ۲. دسترسی به

1. D. Barthelme

2. Snow White

3. E. Lahey

4. M. Giovanelli

5. S. Whiteley

6. K. Ishiguro

7. K. Hallam

8. Matinée

9. R. Coover

10. I. Cushing

11. M. Moore

12. A Jelly-Fish

13. Q. Wang

14. L. He

مصاحبه‌ای^۱ از شیرکو که در آن تاندازه‌ای بافت اثر را مشخص کرده است.

شایان ذکر است که برای دستیابی به برخی از بافت‌های این رمان شعر، کتاب *شناختنامه شیرکو بیکس* نوشته ورزنده (۱۴۰۰) نیز مطالعه شد. در انتخاب داده‌ها ترجیح داده شده است که از آوردن متن کامل رمان شعر کرسی خودداری شود و تنها به داده‌هایی اکتفا شود که به گونه‌ای به پرسش‌های پژوهش مربوط هستند؛ به این علت، متن سرآغاز کرسی و بخشی از متن که به دوران نونهالی کرسی اختصاص داشت، برای تحلیل انتخاب شدند. از آنجا که قدرت تخیل نیرومند شیرکو حتی از ورای ترجمه دریافتنی است (مرادی، ۱۳۹۲)، در پژوهش حاضر ترجمه فارسی آن برای تحلیل در نظر گرفته شده است. روش بررسی فرضیه‌ها یا پاسخگویی به پرسش‌ها این گونه خواهد بود که پس از استخراج داده‌های موردنظر، این داده‌ها به پاره‌گفتمان‌های شماره‌گذاری شده تقسیم می‌شوند؛ سپس هر پاره‌گفتمان به صورت جداگانه تحلیل می‌شود. همچنین برای داشتن درک درستی از تحلیل‌های ارائه‌شده، ساختار مفهومی^۲ جهان‌های متن این رمان شعر با نمودار نشان داده خواهد شد. به رسم رعایت اصل امانداری بایست یادآور شد که در انتخاب اصطلاحات از استاک‌ول^۳ (۱۳۹۳) استفاده شده است.

۲- نظریه جهان‌های متن

نظریه جهان‌های متن، نظریه زبان‌شناختی پردازش گفتمان است که طرح اولیه آن را ورث زبان‌شناس انگلیسی، نخستین بار در مجموعه‌ای از مقالات منتشرشده بین سال‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ میلادی پیشنهاد داد (لاهی، ۲۰۱۴: ۲۸۴)؛ طرح کامل آن نیز در قالب کتابی با عنوان *جهان‌های متن: بازنمایی فضای مفهومی در گفتمان*^۴، پس از مرگ ورث در سال ۱۹۹۹ ارائه شد. پس از مرگ وی در گسترش و توسعه انگاره جهان‌های متن و انجام اصلاحات لازم در آن پژوهشگرانی همچون استاک‌ول (۲۰۰۲)، گاوینز (۲۰۰۰، ۲۰۰۱، ۲۰۰۳، ۲۰۰۷) و لاهی (۲۰۰۳، ۲۰۰۴، ۲۰۰۶) بسیار کوشیدند. نظریه جهان‌های متن به منزله چارچوبی گفتمانی، نه تنها به چگونگی ساخت یک متن خاص بلکه بر چگونگی تأثیرگذاری بافت پیرامون آن متن بر تولید و دریافت آن می‌پردازد (گاوینز، ۲۰۰۷: ۸). این جهان‌ها ماهیتی ذهنی دارند که گویندگان، شنوندگان، نویسندگان و خوانندگان طی فرایند تولید و درک گفتمان آن را ایجاد می‌کنند.

براساس آموزه‌های ورث (۱۹۹۹) این جهان‌ها نه تنها حاصل تعاملات و تجربیات جهان واقعی است، بلکه حاصل ساخت حافظه از موقعیت‌های قبلی است (ورث، ۱۹۹۹: ۷). بررسی نظریه جهان‌های متن معمولاً با جداسازی یک گفتمان مشخص به سه سطح مرتبط آغاز می‌شود: نخستین سطح، جهان گفتمان است که دو یا چند شرکت‌کننده دارد که در یک رویداد زبانی درگیر هستند؛ دومین سطح، جهان متن است که بازنمایی ذهنی ساخته‌شده هر شرکت‌کننده از آن رویداد زبانی را شامل می‌شود تا گفتمان در دست را پردازش و درک کند؛ سومین سطح نیز به جهان‌های فراقکن‌شده از جهان متن اصلی می‌پردازد که در چارچوب اصلی ورث (۱۹۹۹)، جهان‌های زیرشمول نامیده می‌شود (گاوینز، ۲۰۰۳: ۱۳۰-۱۳۱). جهان گفتمان، به موقعیت بی‌واسطه‌ای می‌پردازد که انسان‌ها را هنگام برقراری ارتباط با یکدیگر احاطه می‌کند. حضور آگاهانه حداقل یک گوینده یا نویسنده و یک یا چند شنونده یا خواننده برای وجود این گفتمان ضروری است؛ زیرا جهان گفتمان نه تنها شامل آن موجودات ذی‌شعور شرکت‌کننده در گفتمان و اشیاء و موجوداتی است که آنها را احاطه کرده‌اند، بلکه شامل تمام دانش شخصی و فرهنگی است که آن مشارکان با خود به موقعیت زبانی می‌آورند (گاوینز، ۲۰۰۷: ۹-۱۰). بنابراین، سطح نخست نظریه جهان‌های متن، ابزاری را برای بررسی چگونگی تأثیرگذاری طیفی از عوامل بافتی بر ساخت و درک یک گفتمان مشخص ارائه می‌کند.

وقتی انسان‌ها در جهان گفتمان با یکدیگر ارتباط برقرار کردند، بازنمایی‌های ذهنی از گفتمان را در ذهن خود می‌سازند که در آن زبان تولیدشده می‌تواند مفهوم‌سازی و درک شود. این بازنمایی‌های ذهنی به مثابه جهان‌های متن شناخته می‌شوند. سطح دوم این نظریه در حوزه شناختی بر فعالیت مفهومی متمرکز است و چارچوبی را ارائه می‌دهد که از طریق آن می‌توان ساختار دقیق و تأثیرات شناختی بازنمایی‌های ذهنی فردی را بررسی کرد (گاوینز، ۲۰۰۷: ۱۰). درحالی که برخی از گفتمان‌ها ممکن است فقط به

۱. این مصاحبه با عنوان «حلیچه‌ای در نروژ و دریا‌های استکهلم» در سال ۱۳۸۶ انجام شده است.

2. conceptual structure

3. P. Stockwell

4. *Text Worlds: Representing Conceptual Space in Discourse*

جهان‌های متن ساده و کوتاه مدت نیاز داشته باشند، برخی دیگر ممکن است ده‌ها ساختار مفهومی پیچیده را شامل شوند که در یک دوره زمانی طولانی ساخته و پایدار می‌شوند. سومین و آخرین سطح گفتمان پیشنهادی ورث، جهان زیرشمول است. جهان‌های زیرشمول از درون جهان متن فراقنده می‌شوند و نوعی ابدال درک‌شده از پارامترهای جهان متن را بازنمایی می‌کنند. این ابدال‌ها را ممکن است مشارکان گفتمان یا شخصیت‌های جهان متن ایجاد کنند و به گفته ورث (۱۹۹۹) ممکن است سه نوع باشند: اشاره‌ای^۱ (بازنمایی ابدال مکانی یا زمانی^۲، مانند گذشته‌نگری^۳)، نگرشی^۴ (برانگیخته‌شده برای بیان آرزو، باور یا هدف) یا معرفتی^۵ (برانگیخته‌شده برای بیان وجهی) (ورث، ۱۹۹۹: ۲۱۰-۲۵۸).

۳- جریان‌های ادبی در شعر نو کردی

پیش از پرداختن به تحلیل‌ها، در این بخش جریان‌های ادبی در شعر نو کردی و پدیدآمدن نوعی از آفرینش ادبی به نام رمان شعر در آثار شیرکو بیکیس را معرفی خواهیم کرد. جریان‌های ادبی در ایران، ترکیه و عراق بر صورت و محتوای شعر کُردی تأثیرگذار بوده‌اند (تباری و دیگران، ۱۳۹۶: ۲). شیرکو بر این باور بود که هنگام سخن گفتن درباره شعر نو کُردی باید از اندیشه‌های نو کُردی سخن گفت و نه از شعر نو کُردی (ورزنده، ۱۴۰۰: ۸۹)^۶. اولین جریان ادبی شعر نو کُردی را شاعرانی همچون گوران و شیخ‌نوری^۷ و به تأثیر از مکتب‌های غربی وارد شعر کُردی کردند. دومین جنبش اندیشه نو کُردی، انتشار بیانیه ادبی روانگه (دیدگاه) بود که توانست بر بحرانی ادبی که شاعران پس از گوران ایجاد کرده بودند، فائق آید و تحولی شگرف را در شعر نو کُردی پایه‌گذاری کند.

شیرکو در دومین جنبش اندیشه نو کُردی، نوعی از شعر به نام رمان شعر را رواج داد که در آن از انواع گونه‌های مختلف ادبی در یک اثر بهره گرفته می‌شد. او با قراردادن داستان، رمان و نمایشنامه در کنار شعر قصد داشت زبان شعر را به زبان مردم نزدیک کند. شیرکو در مقدمه‌ای که بر ترجمه فارسی رمان شعر کرسی نوشت، ساختار و سبک نوشتاری کرسی را استفاده هم‌زمان از شعر، قصه، نثر و نمایشنامه -هر کدام با خاصیت‌های جوهری خود- عنوان کرد. وی در توضیح بیشتر این نوع سبک نوشتاری تأکید کرد که کرسی، یک گونه یا یک هنر را دربر نمی‌گیرد، بلکه در بخش‌هایی شعر را دربر می‌گیرد، در مقاطعی نثر، در قسمتی قصه، در مرحله‌ای هم نمایشنامه، حتی گزارش روزنامه‌نگاری و گفت‌وگوهای روزمره و کلام محض را هم دربر می‌گیرد (بیکیس، ۲۰۱۳: ۸).

۴- بررسی و تحلیل جهان‌های متن رمان شعر کرسی

۴-۱ جهان گفتمان کرسی

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد شاسواری در سال ۲۰۱۳ کتاب رمان شعر کرسی را با عنوان صندلی به زبان فارسی ترجمه کرد. شیرکو بیکیس در صفحه اول این اثر ترجمه‌شده، در خطاب به خواننده چنین می‌نویسد: «خواننده عزیز قبل از اینکه این نثر مفتوح را بخوانید» (بیکیس، ۲۰۱۳: ۸). باتوجه به مطلب نقل‌قول‌شده از شیرکو مشخص می‌شود یکی از مشارکان جهان گفتمان کرسی، خواننده است و مشارک دیگر خود شاعر است. همچنین از نظر لاهی (۲۰۰۴)، حضور گوینده به منزله حضور خواننده نیز تلقی می‌شود. پس مشارکان جهان گفتمان در /این رمان شعر حداقل، دو مشارک اصلی شخصیت‌ها^۸ (ورث، ۱۹۹۹) یا کنشگران^{۱۰} (گاوپنز، ۲۰۰۱) را شامل می‌شود. در گفتمان کرسی، شیرکو و خواننده هر دو به مکان‌ها و زمان‌های متفاوتی تعلق دارند؛ به عبارت

1. deictic
2. spatial or temporal shift
3. flashbacks
4. attitudinal
5. epistemic

۶. این مطلب نخستین بار در گفت‌وگوی فریاد شیری با شیرکو بیکیس در روزنامه همبستگی در هفتم خردادماه ۱۳۸۰ انتشار یافت.

۷. دو تن از بنیان‌گذاران شعر نو کُردی

8. category
9. characters
10. enactors

دیگر، در محیط زمانی-مکانی^۱ مشترک نیستند. این حالت به شکاف^۲ در جهان گفتمان منجر می‌شود. این جهان گفتمان شکافته^۳ برخلاف جهان گفتمان چهره‌به‌چهره^۴، بار انتقال معنا^۵ را بر دوش متن می‌گذارد.

۴-۲ جهان متن کرسی

در کرسی باوجود جهان گفتمان شکافته، خواننده به موقعیت زبان نوشتاری نزدیک می‌شود و می‌کوشد همان سطوح همکاری^۶ و انسجام درون‌متنی^۷ را بیابد که اساس ارتباط چهره‌به‌چهره را تشکیل می‌دهد. همه رویکردهای شناختی برای مطالعه گفتمان بر این فرض اساسی بنا شده‌اند که ذهن و بدن به‌طور جدایی‌ناپذیری به هم مرتبط هستند. برخی از برجسته‌ترین شواهد این پیوند را می‌توانیم در زبانی بیابیم که برای بیان موقعیت خود در جهان و روابطمان با اشیاء و موجودات اطرافمان تولید می‌کنیم. این ناحیه از زبان به‌منزله عبارت‌های اشاره‌ای^۸ شناخته می‌شود (گاوینز، ۲۰۰۷: ۳۶). قالب‌های دانشی که در نتیجه تجربه‌های بدنی روزمره خود انباشته می‌کنیم، اساس درک ما از فضای فیزیکی که در آن زندگی می‌کنیم، گذر زمان و حتی ساختارها و محدودیت‌های اجتماعی حاکم بر رفتار ما را تشکیل می‌دهد (گاوینز، ۲۰۰۷). دلیل این امر آن است که هریک از ما تصویری از خود داریم که نقطه مرجع اصلی را تشکیل می‌دهد که از آنجا رابطه خود را با سایر عناصر تشکیل‌دهنده محیطمان و روابط بین آن عناصر را ارزیابی می‌کنیم. این نقطه مرجع صفر شخصی^۹، «من»، «اینجا» و «اکنون» است. در ارتباطات روزمره، مرتباً از طیف وسیعی از اصطلاحات اشاره‌ای استفاده می‌کنیم که بیانگر سیستم مفهومی بدنمندی‌شده^{۱۰} ما است که آدمی را قادر می‌سازد تا تجربه خود را از جهان به دیگران منتقل کند.

این اصطلاحات ارکان اصلی را تشکیل می‌دهند که براساس آن‌ها خواننده بازنمایی‌های گفتمان را در ذهن خود می‌سازد. این اصطلاحات در انگاره جهان‌های متن به‌مثابه عناصر جهان‌ساز شناخته می‌شوند. عناصر جهان‌ساز یک گفتمان ابتدا مرزهای مکانی^{۱۱} جهان متن را شکل می‌دهند. آن‌ها گفتمان را در مکانی خاص قرار می‌دهند که ممکن است واقعی یا خیالی، بدیع یا آشنا باشد. تصور ما از مکانی که یک گفتمان در آن قرار می‌گیرد ناشی از استفاده ما از اصطلاحات اشاره‌ای مانند مکان‌نماها^{۱۲} (مثلاً در شهر سلیمانیه، طبقه پایین، خارج از کشور)، قیدهای مکان^{۱۳} (مانند اینجا، آنجا، دور)، صفات و ضمائر اشاره (مانند این‌ها، آن‌ها، آن) و افعال حرکتی (مانند آمدن، رفتن، فرار کردن) است. پیوندی نزدیک بین درک مکان و درک زمان وجود دارد. اگرچه گذر زمان جزء جدانشدنی زندگی روزمره ماست، درک کامل آن نیز مفهومی انتزاعی و پیچیده برای انسان است.

پژوهش‌ها در زبان‌شناسی شناختی شواهد گسترده‌ای از تمایل انسان به مفهوم‌سازی زمان به‌منزله پدیده‌ای مکانی در طیف گسترده‌ای از عبارات اصطلاحی زبانی کشف کرده است. عبارتی مانند «گذشته را پشت سر بگذاریم» نشان می‌دهد که رویدادهای گذشته را طوری درک می‌کنیم که گویی پشت سر ما هستند. نحوه درک ما از یک گفتمان خاص برای موقعیت زمانی باتوجه به اصطلاحات اشاره‌ای مورد استفاده متفاوت است. عناصر جهان‌ساز که در شکل‌گیری مؤلفه‌های زمانی جهان‌های متن دخیل هستند، عبارت‌اند از: مکان‌نما (مانند در دوران باستان، سه ماه پیش، در سال‌های آینده)، قیدهای زمان (مانند امروز، دیروز، فردا) و تغییرات در زمان و نمود دستوری. عبارات اشاره‌ای به‌هیچ‌وجه به بیان زمان و مکان محدود نیست و بسیاری از عناصر اشاره‌ای دیگر در گفتمان وجود دارد که می‌تواند به مشارکان در ساخت اولیه یک جهان متن کمک کند. این عناصر جهان‌ساز ممکن است اشیاء و شخصیت‌هایی را معرفی کنند یا اطلاعات بیشتری درمورد روابط اجتماعی بین آن‌ها ارائه دهند.

1. the spatio-temporal setting

2. split

3. split discourse-world

4. face to face discourse

5. the burden of communicating meaning

6. cooperation

7. coherence

8. deixis

9. zero reference point of subjectivity

10. embodied conceptual system

11. the spatial boundaries

12. locatives

13. spatial adverbs

ضمایر شخصی (مانند من، او، شما، آن)، حروف تعریف و ارجاع مشخص، به‌طور کلی (مثلاً شیرکو بیکیس)، همگی می‌توانند برای مشخص کردن اینکه چه کسی یا چه چیزی در یک جهان متن وجود دارد، استفاده شوند.

۱. «من نگارنده این سطور دیر زمانی‌ست،/ در این شهر، همچون بادی واله و شیدا/ پابره‌نه، یک‌لاقبای سرگردان،/ در رفت‌وشدم» (بیکیس، ۲۰۱۳: ۱۱).

عناصر جهان‌ساز پاره‌گفتمان (۱) عبارت‌اند از: «من نگارنده این سطور» که یک راوی دانای کل شمرده می‌شود؛ «این شهر» که موقعیت جغرافیایی گفتمان را نشان می‌دهد و «دیر زمانی‌ست» که یک فاصله زمانی از گذشته تا حال را روایت می‌کند. از این‌رو، خواننده با استفاده از این اطلاعات جهان‌ساز و ترکیب آن با دانش قبلی خود، ساخت یک تصویر ذهنی یا یک جهان متن را شروع می‌کند. در نظریه جهان‌های متن، جهان متن در حال ظهور را می‌توان به‌صورت شکل (۱) بازنمایی کرد:

جهان متن
عناصر جهان‌ساز
زمان: حال
مکان: در این شهر
اشیاء: نامشخص
کنشگران: راوی، خواننده

شکل (۱). نمودار جهان متن (گاوینز، ۲۰۰۷: ۴۰)

شکل (۱) نه تنها عناصر جهان‌ساز پاره‌گفتمان آغازین کرسی را خلاصه می‌کند، بلکه نشان می‌دهد که چگونه خود راوی علاوه بر اینکه یک مشارک در جهان گفتمان است، به‌عنوان یک شخصیت در جهان متن خود ایفای نقش می‌کند. در متون با روایت اول شخص، شخصیت راوی در جهان متن را می‌توان کنشگر راوی در جهان متن در نظر گرفت. کنشگران صرفاً نسخه‌های متفاوتی از یک شخص یا شخصیت هستند که در سطوح مفهومی مختلف یک گفتمان وجود دارند (گاوینز، ۲۰۰۷: ۴۱).

به این ترتیب، هنگامی که موقعیت مکانی و زمانی جهان متن مشخص شد، راوی جزئیات بیشتری از خود ارائه می‌دهد: «همچون بادی واله و شیدا/ پابره‌نه، یک‌لاقبای سرگردان،/ در رفت‌وشدم» (بیکیس، ۲۰۱۳: ۱۱) و با این کار، نخستین جهان زیرشمول معرفتی را به وجود می‌آورد. درحقیقت، او برای اینکه تصویری ذهنی از خود در ذهن خواننده بر جای بگذارد، ویژگی‌هایی را در اختیار خواننده قرار می‌دهد که به ساخت جهان‌های زیرشمول معرفتی منجر می‌شود. ساخت‌هایی که با عناصری همانند «همچون» و قیده‌های «پنداری، گویی، گویا» همراه هستند، شکل‌گیری جهان زیرشمول معرفتی را بر عهده دارند (رفایی‌قدیمی‌مشهد و غلامحسین‌زاده، ۱۳۹۹: ۳۹۷). ورث (۱۹۹۹) ساخت جهان زیرشمول معرفتی را با استفاده از استعاره‌های مفهومی لیکاف^۱ (۱۹۸۷) توضیح می‌دهد؛ درحقیقت، استعاره در چارچوب نظریه جهان‌های متن به‌مثابه یک جهان زیرشمول طبقه‌بندی می‌شود.

اگرچه ورث (۱۹۹۹) به‌طور دقیق مشخص نکرده است که جهان زیرشمول با چه نوع استعاره‌ای ساخته می‌شود، می‌توان استعاره را به‌منزله نوعی از جهان زیرشمول معرفتی طبقه‌بندی کرد. به بیان دیگر، در این استعاره‌ها، منظر بیرونی بازنمایی استعاری از منظر درونی شخصیت ادبی است؛ یعنی برای توصیف وضعیت ذهنی شخصیت ادبی، منظر^۲ به‌مثابه حوزه مبدأ یا حوزه هدف در نگاشت استعاری عمل می‌کند (لاهی، ۲۰۰۷: ۵). این توصیف استعاری راوی از خود، به تجربه زندگی پرتلاطم و تلخ شیرکو از دوران کودکی در شهر سلیمانیه برمی‌گردد: «درواقع کودکی من به باغچه‌ای بی‌آفتاب یا صورتی که هیچ‌گاه روی لبخند را ندیده باشد، شبیه است» (آقایی، ۱۳۷۵: ۲۲).^۳

پس از ساخت نخستین جهان زیرشمول معرفتی در ذهن خواننده با استفاده از ساخت استعاری بیرون به‌مثابه درون، راوی در ادامه پاره‌گفتمان آغازین کرسی، دیگر جهان‌های زیرشمول را می‌سازد:

1. G. Lakoff
2. landscape

۳. برگردان فارسی این نقل قول را که در کتاب شناختنامه شیرکو بیکیس در صفحه ۷۵ ذکر شده، عباد روحی انجام داده است.

۲. «گاهی شعر می‌شوم و/ مست و لول می‌خانه و، باری دیگر،/ قصه‌ای قدخمیده در خلوتی صوفی‌گونه می‌گردم، یا به گناهی بی‌پناه، یا به نثر/ بی‌لانه آن دشت‌ها، یا خود نمایشنامه/ برگریزان تبدیل می‌گردم» (بیکس، ۲۰۱۳: ۱۲-۱۳).

در پاره‌گفتمان (۲)، از یک‌طرف، قید تکرار «گاهی» باعث فرافکنی از موقعیت حالا و اکنون جهان متن به جهان زیرشمول اشاره‌ای در زمان آینده می‌شود؛ از طرف دیگر، به سبب وجود عنصر مستتر «همچون»، پس از قید تکرار «گاهی» ساخت جهان زیرشمول معرفتی را به دنبال خواهد داشت. بنابراین، در پاره‌گفتمان (۲) با یک نوع جهان زیرشمول اشاره‌ای-معرفتی سروکار داریم که راوی با استفاده از آن به بیان تجربه شعری خود پرداخته است: «می‌خواهم شعر را از تک‌صدایی نجات دهم و آن را به یک شعر درامای کامل تبدیل کنم» (آقایی، ۱۳۷۵: ۱۹).^۱

راوی در پاره‌گفتمان (۲)، پس از ظاهرشدن در مقام شعر، بار دیگر در قامت یک قصه قدخمیده ظاهر می‌شود؛ البته این پایان کار نیست و تا پایان پاره‌گفتمان (۲) به نثر و نمایشنامه هم تبدیل می‌شود و این‌گونه جزئیات بیشتری از تجربه جدید شعری‌اش را ارائه می‌دهد: «صدا باشد، حرکت باشد، مؤلفه‌های رمان در آن وجود داشته باشد، حتی تئاتر و داستان نیز در آن وجود داشته باشد. شعر به‌خودی‌خود رنگین است، اما ضروری است که رنگین‌تر شود» (آقایی، ۱۳۷۵: ۱۹).^۲

به این ترتیب، در پاره‌گفتمان (۲)، شیرکو برای برشمردن ویژگی‌های خود به بیان تجربه شعری‌اش پرداخته است. یکی از مواردی که شیرکو در اشعارش بارها به آن پرداخته است، موضوع «تنهایی» است. گاهی او به این تنهایی شخصیتی انسانی بخشیده است:

۳. «تنهاییم زاغی است ضعیف/ و گردن کل، هر روز در قهوه‌خانه‌ای نمود/ بر یک صندلی خسته، بر یک صندلی پیر/ گوشه‌گیر تک‌وتنها/ فرود آمده، می‌نشیند و ...» (بیکس، ۲۰۱۳: ۱۳).

موضوعی همچون «تنهایی» مفهومی انتزاعی است و صحبت درمورد آن مشکل است. راوی برای اینکه بتواند درباره آن صحبت کند در پاره‌گفتمان (۳)، به شکلی استعاری به این موضوع پرداخته است و با استفاده از استعاره انسان‌انگاری، ساختاری پرنده‌مانند به آن بخشیده است که بر یک کرسی می‌نشیند. درحقیقت، او با این کار، بافت شناختی لازم را برای معرفی موجودی جدید به نام کرسی در ذهن خواننده آماده می‌کند و این‌گونه عنصر جهان‌ساز شیء در جهان متن کرسی را معرفی می‌کند که پیش از این نامشخص بود. او برای معرفی کرسی ویژگی‌های آن را برمی‌شمرد: «بر یک صندلی خسته،/ بر یک صندلی پیر/ گوشه‌گیر تک‌وتنها» (شیرکو، ۲۰۱۳: ۱۳). البته برای اینکه تصویر کاملی از کرسی به خواننده ارائه دهد، جزئیات بیشتری از وضعیت ظاهری کرسی در اختیار خواننده قرار می‌دهد؛ درحقیقت، راوی با این کار ویژگی‌های انسانی به کرسی می‌بخشد:

۴. یک صندلی کوتاه‌قد پابه‌سن و/ دوست‌داشتنی، پیشانی پهن و/ دست‌هایش قلمی و کتف باریک/ درحالی‌که هنوز هوشیار است و به‌خود، یک پایش کمی می‌لنگد و/ ظاهرش زردرنگ و مویش ریخته،/ اما در کمال سلامتی/ مفصل‌هایش آهیخته! یک صندلی آشفته و مشوش. (بیکس، ۲۰۱۳: ۱۶)

راوی پس از برشمردن ویژگی‌های دقیق کرسی با استفاده از صفت اشاره «همین»، گفتمان را در مکانی خاص در یک قهوه‌خانه قرار می‌دهد: «همین صندلی آشفته/ سال‌های سال است میهنش/ این قهوه‌خانه کوچک است» (بیکس، ۲۰۱۳: ۱۸) و از آنجا با ابدال زمانی و مکانی یک جهان زیرشمول اشاره‌ای می‌سازد: «این صندلی/ از اصل و اساس/ پسرِ پسر/ درخت گردویی نقشبندی نامدار/ اورامان است» (بیکس، ۲۰۱۳: ۲۰). از این جهان زیرشمول اشاره‌ای با استفاده از نقل‌قول مستقیم یک جهان زیرشمول اشاره‌ای درونه‌گیری شده دیگر در این جهان زیرشمول را می‌سازد:

۵. پدربزرگش به وقت خود/ پیکرتراش روی تخته بود ... نقل می‌کنند: این پدربزرگ پیکرتراش/ برای عروسی سردار/ اردلانی و/ خاتون ماه شرفخان همسرش/ ... از قطعات پیکر خود/ همچون سوغات/ تخته‌نردی، شطرنجی قهوه‌ای‌رنگ و/ چوب سیگاری دراز برای سردار و/ به همراهش/ چند شانه ناباب و/ گیره مو و/ بادبزی ظریف و/ یک جفت دمپایی چوبین زیبا/ برای ماه شرف، برای ماه/ میر به ارمغان فرستاده بود. (بیکس، ۲۰۱۳: ۲۰-۲۳)

پاره‌گفتمان (۵) شامل یک جهان زیرشمول اشاره‌ای درونه‌گیری شده است که با استفاده از نقل‌قول مستقیم ساخته شده است.

۱. برگردان فارسی این نقل‌قول را که در کتاب *شناختنامه شیرکو بیکس* در صفحه ۶۸ ذکر شده، عباد روحی انجام داده است.

۲. برگردان فارسی این نقل‌قول را که در کتاب *شناختنامه شیرکو بیکس* در صفحه‌های ۶۸ و ۶۹ تذکر شده، عباد روحی انجام داده است.

ساخت چنین جهان‌های زیرشمولی به‌منظور کمک به خواننده برای تصویری ذهنی از مکان و شخصیت‌های محل تولد کرسی است.

برای داشتن نمایی کلی از عناصر جهان‌ساز و ویژگی‌های آن‌ها در پاره‌گفتمان‌های آغازین موردبررسی و درک آنی از ساختار مفهومی بازنمایی ذهنی درحال توسعه آن‌ها، در زیر، جهان متن درحال ظهور به‌صورت شکل (۲) بازنمایی می‌شود. بردارهای افقی در نمودارها برای نشان‌دادن فرایندهای رابطه‌ای است که در اینجا برای نشان‌دادن ویژگی‌های عناصر جهان‌ساز جهان متن و جهان زیرشمول استفاده شده است.

جهان متن اصلی	جهان زیرشمول اشاره‌ای	جهان زیرشمول اشاره‌ای
عناصر جهان‌ساز زمان: دیر زمانی ست مکان: همین صندلی ← آشفته / سال‌های سال است میهنش / این قهوه‌خانه ← کوچک است اشیاء: صندلی ← خسته، پیر گوشه‌گیر تک‌وتنها، کوتاه‌قد پابه‌سن و دوست‌داشتنی، پیشانی پهن و دست‌هایش قلمی و کتف باریک کنشگران: راوی ← همچون بادی واله و شیدا / پابرنه، یک‌لایق‌بای سرگردان است، راوی ← گاهی شعر می‌شود، تنهایی راوی ← زاغی است ضعیف / و گردن کل	عناصر جهان‌ساز زمان: گذشته مکان: اورامان اشیاء: صندلی کنشگران: راوی	عناصر جهان‌ساز زمان: گذشته دور مکان: باغات اورامانات اشیاء: تخته‌نردی ← شطرنجی قهوه‌ای‌رنگ و چوب سیگاری ← دراز برای سردار و چند شانه ← نایاب و گیره مو و بادبزی ← ظریف و یک جفت دمپایی ← چوبین زیبا کنشگران: پدربزرگ ← پیکرتراش، سردار اردلانی و خاتون ماه شرفخان همسرش

شکل (۲). نمودار جهان متن و جهان‌های زیرشمول

از آغاز گفتمان رمان شعر کرسی به بعد با تغییر راوی از راوی دانای کل به راوی اول‌شخص یا منِ راوی، زاویه روایت کرسی دچار دگرگونی می‌شود و کرسی خود راوی روایت می‌شود. روایت کرسی از به‌دنیا آمدن کرسی، شروع و با مرگ آن پایان می‌پذیرد و تمام بخش‌های آن با خاطره‌هایی به هم مرتبط می‌شوند که از منظر نظریه جهان‌های متن هر کدام بازنمایی‌کننده یک جهان زیرشمول هستند. کرسی به‌مثابه یکی از ایفاگران جهان متن همانند یک درخت از نونهالی، نوجوانی و ایام درختی خودش خاطره‌گویی را شروع می‌کند تا اینکه چوب‌برها آن را می‌برند و نجار از آن یک کرسی می‌سازد؛ پس از آن، در یک قهوه‌خانه ساکن می‌شود. در ادامه، برشی از زندگی نونهالی کرسی برای تحلیل ذکر می‌شود:

ع یک صندلی بی‌آرام است / گاهی جایش را عوض می‌کند / از این گوشه به آن گوشه و / از این طرف به آن طرف / ... / شب‌ها تنها خود و چند عددی از صندلی‌های دوروبر / کاناپه‌ای عثمانی کلاه‌برسر و، یک صندلی فراری / سندنچی با ظاهر متغیر می‌ماند و باهم / حکایت زندگی و گذشته را از بیخ‌وین / ... / برای همدیگر باز می‌گویند. / صندلی غمگین نقل کرد: من روزگار کاشته‌شدن و کودکی خود را به یاد ندارم! / ... اما، گاه نونهالیم / ... / بسیار باریک بودم، لاغر لاغر / در یک هفته دوسه بار / بادی ولگرد با موهای آشفته از ته دره / ... اما چنان مرا ضعیف انگاشته بود / که هر بار گردنم را می‌گرفت و / به‌نحوی مرا می‌پیچاند که / تا سرم بر زمین سخت نمی‌خورد / دست از سرم بر نمی‌داشت! / ... اما، پروانه‌ای بود / به رنگ سیاه قطرانی / ... / هر باره صبحگاهان / دقیقاً بعد از رسیدن شب‌نم، او هم می‌رسید / بسیار آرام، حتی جوانه‌ام او را احساس نمی‌کرد / روی شانه‌ام می‌نشست و / ... / ... / ... / از او سؤال می‌نمودم. / او هم هر باره می‌گفت: / تا زمانی که باد سیاه خوابیده و تبر هم / گم‌و‌گور است، وضع دنیا خوب و خوش است! / تنها یکبار / وقتی آمد / آشفته بود، از ترسش، بالش به پرزهایم گیر کرد / اولین بار بود صدای مویه پروانه را بشنوم! / اولین بار بود پروانه‌ای را ببینم آرام نباشد! / گفتم: چه شده؟! / گفت: از آواق و میان شن و خاک و از مملکت / ... / با هزاران سیاه‌باد، رسیده‌اند و / هر چیز که قد کشیده است / به شکل یک گردنبند / یک «بسم‌الله» بر گردنش می‌آویزند! / سپس آن را قطع می‌کنند! / متأسفانه آخرین باری بود پروانه را / ببینم و ندانستم چی بر سر او آمد؟! / (بیگس، ۲۰۱۳: ۲۷-۴۲)

پاره‌گفتمان (۶) شامل چندین جهان زیرشمول اشاره‌ای درونه‌گیری شده در یکدیگر است که اولین آن با استفاده از کاربرد نقل‌قول مستقیم ساخته شده است. کاربرد نقل‌قول مستقیم به‌جای نقل‌قول غیرمستقیم یک جهان زیرشمول اشاره‌ای به شمار می‌آید و مزیت استفاده از آن این است که خواننده می‌تواند به جهان زیرشمول وارد شود. ساختار مفهومی جهان متن و جهان‌های زیرشمول فراکننده شده از پاره‌گفتمان (۶) به قرار زیر است:

جهان متن اصلی	جهان زیرشمول اشاره‌ای: نقل قول مستقیم	جهان زیرشمول اشاره‌ای: نقل قول مستقیم
عناصر جهان‌ساز زمان: حال (شب) مکان: قهوه‌خانه اشیاء: یک صندلی ← بی‌آرام است، ل‌گاهی جایش را عوض می‌کند، کانپ‌های ← عثمانی کلاه‌پرس، یک صندلی ← فراری سنجی با ظاهر متغیر می‌ماند، باهم ل‌حکایت زندگی و گذشته را از بیخ‌وین / ... برای همدیگر باز می‌گویند کنشگران: راوی دانای کل	عناصر جهان‌ساز زمان: گاه نونهالی مکان: اورامانات اشیاء: (من) ← بسیار باریک بودم، لاغر لاغر، بادی ← ولگرد با موهای آشفته از ته دره (او) ل‌هر بار گردنم را می‌گرفت و به‌نحوی مرا می‌پیچاند که تا سرم بر زمین سخت نمی‌خورد دست از سرم بر نمی‌داشت. اما، پروانه‌ای بود ← به رنگ سیاه قطرانی، او ل‌هم می‌رسید (او) ل‌روی شانهام می‌نشست. کنشگران: راوی اول شخص یا من راوی	عناصر جهان‌ساز زمان: گاه نونهالی مکان: اورامانات اشیاء: (آن‌ها) ل‌از آفاق و میان شن و خاک و از مملکت / ... با هزاران سیاه‌باد، رسیده‌اند و / هر چیز ← که قد کشیده است / به شکل یک گردنبند / یک «بسم‌الله» بر گردنش می‌آویزند / سپس ل‌آن را قطع می‌کنند کنشگران: پروانه

شکل (۳). نمودار جهان متن و جهان‌های زیرشمول فرافکن از پاره‌گفتان (۶)

شکل (۳) عناصر جهان‌ساز و ویژگی‌های آن‌ها، همچنین عناصر جهان‌ساز و ویژگی‌های جهان‌های زیرشمول فرافکنده‌شده از جهان متن اصلی را بازنمایی می‌کند. برای مثال، کرسی در جهان متن با ویژگی بی‌آرام توصیف شده است، در جهان زیرشمول اول، کرسی نهالی بسیار باریک و لاغر لاغر است و در جهان زیرشمول دوم به‌عنوان یک چیز قد کشیده توصیف می‌شود. همچنین در این شکل، چگونگی گسترش و پیشرفت جهان متن و جهان‌های زیرشمول فرافکن از آن نشان داده شده است. براساس این نظریه، گسترش و پیشرفت جهان متن و جهان‌های زیرشمول فرافکن از آن با استفاده از گزاره‌های نقش‌گستر نشان داده می‌شوند. بنابراین، بازنمایی ذهنی گفتان از آرایش ایستا از اشیاء و موجودات به حرکت فیزیکی پویا تغییر می‌کند (گاوینز، ۲۰۰۷: ۵۷). در شکل (۳)، با عناصر جهان‌سازهای جدیدی که در جهان‌های زیرشمول معرفی می‌شود: «بادی ولگرد با موهای آشفته از ته دره و پروانه‌ای به رنگ سیاه قطرانی» که هر دو نقش کنشگر را در فرایندهای کنشی بر عهده دارند: «بادی ولگرد ل‌هر بار گردنم را می‌گرفت و (باد) ل‌به‌نحوی مرا می‌پیچاند که تا سرم بر زمین سخت نمی‌خورد (باد) ل‌دست از سرم بر نمی‌داشت» و «پروانه» ل‌روی شانهام می‌نشست». از بردار عمودی (ل) در انگاره جهان‌های متن برای نشان دادن فرایندهای کنشی استفاده می‌شود. از آنجاکه اکثر این بخش از متن به فرایندهای کنشی اختصاص دارد، مؤلفه نقش‌گستر جهان متن بر عناصر جهان‌ساز آن برتری دارد. هرگاه تمرکز اصلی یک گفتان به مجموعه‌ای از رویدادها یا کنش‌ها تبدیل شود، عناصر جهان‌ساز جهان متن اغلب به مواردی که نقش‌های معنایی کنشگر یا هدف را برآورده می‌کنند، تقلیل می‌یابند؛ به این علت، معمول است که نمودارهای جهان متن مربوط به این و انواع دیگر گفتان به دو بخش تقسیم شوند. عناصر جهان‌ساز معمولاً در بالای نمودار خلاصه می‌شوند و موارد اشاره‌ای را نشان می‌دهند که پس‌زمینه جهان متن را تشکیل می‌دهند. آن‌ها حضور خود را در جهان متن حفظ می‌کنند؛ درحالی‌که گزاره‌های نقش‌گستر که در بخش پایین نمودار نشان داده می‌شوند و در پیش‌زمینه بازنمایی ذهنی پیشرفت می‌کنند، کنش انجام می‌دهند و روابطشان را با عناصر جهان‌ساز توسعه می‌دهند. بنابراین، نمودار جهان متن و جهان‌های زیرشمول شکل (۳) به نمودار شکل (۴) تغییر می‌یابد:

جهان متن اصلی	جهان زیرشمول اشاره‌ای: نقل قول مستقیم	جهان زیرشمول اشاره‌ای: نقل قول مستقیم
عناصر جهان‌ساز زمان: حال (شب) مکان: قهوه‌خانه اشیاء: یک صندلی ← بی‌آرام است کانپ‌های ← عثمانی کلاه‌پرس، یک صندلی ← فراری سنجی با ظاهر متغیر می‌ماند، کنشگران: راوی دانای کل	عناصر جهان‌ساز زمان: گاه نونهالی مکان: اورامانات اشیاء: (من) ← بسیار باریک بودم، لاغر لاغر، بادی ← ولگرد با موهای آشفته از ته دره، اما، پروانه‌ای بود ← به رنگ سیاه قطرانی، ایفاگران: راوی اول شخص یا من راوی کنشگران: راوی اول شخص یا من راوی	عناصر جهان‌ساز زمان: گاه نونهالی مکان: اورامانات اشیاء: (آن‌ها) ل‌از آفاق و میان شن و خاک و از مملکت / ... با هزاران سیاه‌باد، رسیده‌اند و / هر چیز ← که قد کشیده است / به شکل یک گردنبند / کنشگران: پروانه
گزاره‌ای نقش‌گستر (صندلی) ل‌گاهی جایش را عوض می‌کند، باهم ل‌حکایت زندگی و گذشته را از بیخ‌وین / ... برای همدیگر باز می‌گویند.	گزاره‌ای نقش‌گستر (باد) ل‌هر بار گردنم را می‌گرفت و (باد) ل‌به‌نحوی مرا می‌پیچاند که تا سرم بر زمین سخت نمی‌خورد دست (باد) ل‌از سرم بر نمی‌داشت. (پروانه) ل‌هم می‌رسید. (پروانه) ل‌روی شانهام می‌نشست.	گزاره‌ای نقش‌گستر (آن‌ها) ل‌یک «بسم‌الله» بر گردنش می‌آویزند / سپس ل‌آن را قطع می‌کنند.

شکل (۴). نمودار عناصر جهان‌ساز و نقش‌گستر جهان متن اصلی و جهان‌های زیرشمول فرافکن از آن

شکل (۴)، نحوه شکل‌گیری تصویر ذهنی خواننده با استفاده از عناصر جهان‌ساز و گزاره‌های نقش‌گستری است که نویسنده از نونهالی کرسی در متن گنجانده است. شایان ذکر است در این شکل از بردارهای افقی برای نشان‌دادن فرایندهای توصیفی و از بردارهای عمودی برای فرایندهای کنشی استفاده شده است.

پس از اینکه کرسی دوران نونهالی خود را روایت کرد، در ادامه گفتمان به روایت زندگی خود می‌پردازد و مکان‌های مختلفی را که در آن سپری کرده است، روایت می‌کند. او این‌گونه اوضاع سیاسی-اجتماعی زمان شیرکو را بازنمایی می‌کند که می‌تواند موضوع پژوهش‌های آینده باشد.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

روایت رمان شعر کرسی روایتی گُردی است که در شهر سلیمانیه روایت می‌شود. راوی در سرآغاز روایت رمان شعر کرسی، خود شیرکو است که ویژگی‌های شخصی خود و تجربه شعری‌اش را بیان می‌کند. در میانه‌های روایت با تغییر زاویه دید، کرسی خود راوی روایت می‌شود و به روایت داستان زندگی خود از زمان تولد تا مرگ می‌پردازد. در این اثر به کرسی ویژگی‌های انسانی داده شده بود؛ مانند راه می‌رفت، با خود حرف می‌زد و با دیگران ارتباط برقرار می‌کرد و به‌عنوان یک کنشگر در تمام سطوح جهان‌های متن حضور داشت. بررسی فرضیه‌ها و پاسخگویی به پرسش‌ها براساس تقسیم‌بندی داده‌های استخراج‌شده به پاره‌گفتمان‌های مجزا بود که در بخش پیشین واکاوی و تحلیل شد؛ نتیجه بررسی شناختی از آن‌ها به‌ترتیب زیر ارائه می‌شود:

در پاره‌گفتمان (۱)، خواننده با استفاده از اطلاعات مربوط به عناصر جهان‌ساز و ترکیب آن با دانش پس‌زمینه خود، ساخت یک جهان ذهنی را شروع می‌کند تا این‌گونه موقعیت مکانی و زمانی آن را مشخص کند. او در ادامه با ارائه جزئیات بیشتری از خود، نخستین جهان زیرشمول معرفتی را به وجود می‌آورد. در پاره‌گفتمان (۲)، راوی با استفاده از یک نوع جهان زیرشمول اشاره‌ای-معرفتی به بیان تجربه شعری خود پرداخت. راوی برای بیان تجربه شعری‌اش در مقام شعر و در قامت یک قصه‌ظاهر شد و به نثر و نمایشنامه هم تبدیل شد. در پاره‌گفتمان (۳)، راوی برای اینکه بتواند درمورد مفهومی انتزاعی همچون تنهایی صحبت کند به شکلی استعاره‌ای به این موضوع پرداخته بود و با استفاده از استعاره انسان‌انگاری، ساختاری پرنده‌مانند به آن بخشیده بود که بر یک کرسی می‌نشست. درحقیقت، او با این کار، بافت شناختی لازم را برای معرفی موجودی جدید به نام «کرسی» در ذهن خواننده آماده می‌کرد و این‌گونه عنصر جهان‌ساز شیء در جهان متن کرسی را معرفی کرد که پیش‌ازاین نامشخص بود. در پاره‌گفتمان (۴)، راوی برای اینکه تصویر کاملی از کرسی به خواننده ارائه دهد، جزئیات بیشتری از وضعیت ظاهری کرسی در اختیار خواننده قرار داد. در پاره‌گفتمان (۵)، جهان زیرشمول اشاره‌ای درونه‌گیری‌شده با استفاده از نقل‌قول مستقیم، تصویری ذهنی از مکان و شخصیت‌های محل تولد کرسی در اختیار خواننده قرار داد. در پاره‌گفتمان (۶)، بازنمایی ذهنی گفتمان از آرایش ایستا از اشیاء و موجودات به حرکت فیزیکی پویا تغییر کرد و بر تأثیر گزاره‌های نقش‌گستر در ایجاد تصویر ذهنی در ذهن خواننده تأکید کرد.

نظریه جهان‌های متن به‌طور معمول از مجموعه‌ای نمودار برای بازنمایی جهان‌های مختلفی استفاده می‌کند که می‌تواند ساخته شود. در این پژوهش هم از وجود آن‌ها بهره گرفته شد تا به این وسیله درک آنی از ساختار مفهومی بازنمایی ذهنی درحال توسعه آن‌ها میسر شود. ترسیم ساختار متون موردتحلیل با استفاده از این نمودارها به یک نمای کلی بصری از انواع جهان‌های برانگیخته‌شده منجر می‌شود. با به‌کارگیری چنین نمایی می‌توان منشأ هر جهان و روابط بین آن‌ها را شناسایی کرد.

منابع

- آقای، معروف (۱۳۷۵). شش روز با شیرکو بیکس. مجله سرو، ۱۲ (۱۲۵-۱۲۶)، ۱۸-۲۶.
- استاک‌ول، پیتر (۱۳۹۳). درآمدی بر شعرشناسی شناختی. مترجم: لیلا صادقی. تهران: مروارید
- افراشی، آریتا (۱۳۹۴، بهمن). تحلیل داستان در نظریه جهان‌های متن. هشتمین همایش ملی پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- افراشی، آریتا (۱۳۹۵). تحلیل داستان در نظریه جهان متن: مطالعه موردی وداع اثر جلال آل احمد. زبان و زبان‌شناسی، ۱۲ (۲۳)، ۱۷-۳۸.

- بیکس، شیرکو (۱۳۸۶، بهار). مصاحبه با شیرکو بیکس در حلبچه‌ای در نروژ و دریای استکهلم. *فصلنامه گوه‌ران*، (۱۵)، ۴۳-۴۸.
- بیکس، شیرکو (۲۰۱۳). *سندلی*. مترجم: سیامند شاسواری. سلیمانیه: سردم.
- بیکس، شیرکو (۱۳۹۴). کرسی. تهران: آریوخان.
- تباری، پیمان؛ پارسا، سیداحمد؛ گذشتی، محمدعلی (۱۳۹۶). انعکاس اوضاع اجتماعی در اشعار شیرکو بیکس. *فصلنامه علمی پژوهشی زبان و ادب فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنج*، ۹/۳۰، ۱-۱۴.
- دهقان، مسعود (۱۳۹۹). *جهان‌های متن پل ورث*. کارگاه شعرشناسی شناختی، انجمن ترویج و زبان ادب فارسی.
- رفایی‌قدیمی‌مشهد، رضا؛ غلامحسین‌زاده، غلامحسین (۱۳۹۹). بررسی و تحلیل کارکرد نظریه جهان متن در تحلیل زیبایی‌شناسانه شعر فارسی: مطالعه موردی یک غزل از سعدی و یک غزل از نیما یوشیج. *جستارهای زبانی*، ۱۱ (۶)، ۳۸۳-۴۱۸.
- صادقی‌اصفهانی، لیلا (۱۳۸۹). بررسی عناصر جهان متن براساس رویکرد بوطیقای شناختی در *یوزپلنگانی که با من دویده‌اند* اثر بیژن نجدی. *نقد ادبی*، ۳ (۱۰)، ۱۱۵-۱۴۲.
- طلایی، زینب؛ عباسی، حبیب‌الله (۱۳۹۸). نظریه جهان متن در روایت بیهقی. *پژوهشنامه نقد ادبی و بلاغت* ۹ (۲)، ۸۵-۱۰۳.
- گلفام، ارسلان؛ روشن، بلقیس؛ شیررضا، فرزانه (۱۳۹۱). کاربرد نظریه جهان متن در شناسایی عناصر سازنده متن روایی داستان *سازده* / *احتجاب*: بر مبنای شعرشناسی شناختی. *جستارهای زبانی*، ۵ (۵)، ۱۸۳-۲۰۶.
- مرادی، محمد رؤوف (۱۳۹۲، شهریور). دقت‌هایی در شعر شیرکو، آن غول زیبا. *روزنامه/عتماد*، (۲۷۶۰).
<https://www.magiran.com/article/2800614>
- ورزنده، امید (۱۴۰۰). *شناختنامه شیرکو بیکس*. تهران: نگاه.
- وهابیان، بهناز؛ دهقان، مسعود؛ بدخشان، ابراهیم؛ کرانی، اکرم (۱۴۰۰). جهان‌های متن داستان «قضیه آقابالا و اولاده کمپانی لیمیتد» اثر صادق هدایت براساس رویکرد شعرشناسی شناختی. *سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)*، ۱۴ (۸)، ۱۰۵-۱۲۹.

References

- Afrashi, A. (2015). *An analysis of story based on text world theory*. The Proceedinf of The eighth National Conference on Persian Language and Literature Researches, Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies. (In Persian)
- Afrashi, A. (2016). A text world analysis of a short story: The case study of *Farewell* [Veda] by Jalal-e-Al-e-Ahmad. *Language and Linguistics*, 12(23), 17-38. (In Persian)
- Aghaee, M. (1996). Six days with Shirko Bikas. *Sirwe magazine*, 12(125-126), 18-26. (In Persian).
- Bikas, Sh. (2007, Spring). Interview with Shirko Bikas in Halabchei in Norway and the sea of Stockholm. *Goharan Magazine*, (15), 43-48. (In Persian)
- Bikas, Sh. (2013). *Chair* (S. Shasawari, Trans.). Soleimaniyeh: Sardam. (In Persian)
- Bikas, Sh. (2015). *Chair*. Tehran: Aryuhan. (In Persian)
- Cushing, I. (2018). Suddenly, I am part of poem: Texts as worlds, reader-response and grammar in teaching poetry. *English in Education*, 52(1), 1-13. DOI: 10, 1080/042504942018, 1414398
- Dehghan, M. (2021). *Paul Werth's text worlds*. Cognitive Poetics Workshop, Association for the Promotion and Language of Persian Literature, Mashhad branch. (In Persian)
- Gavins, J. (2001). *Text world theory: A critical exposition and development in relation to absurd prose fiction* [Doctrol dissertation, Sheffield Hallam University]. Sheffield Hallam University Research Archive (SHURA). <http://shura.shu.ac.uk/19681/> and <http://shura.shu.ac.uk/information.html>
- Gavins, J. (2003). Too much blague? An exploration of the text worlds of Donald Barthelme's *Snow White*. In J. Gavins & G. Steen (Eds.), *Cognitive poetics in practice* (pp. 129-144). London: Routledge.
- Gavins, J. (2007). *Text world theory: An introduction*. Edinburgh, Edinburgh University Press.
- Giovanelli, M. (2010). Pedagogical stylistics: A text world theory approach to the teaching of poetry. *English in Education*, 44(3), 214-231. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1754-8845.2010.01074.x>
- Golfam, A., Rowshan, B., & Shir reza, F. (2015). The application of text world theory to recognize narrative elements in Shazdeh Ehtejab: A cognitive poetics approach. *Language Related Research*, 5(5), 183-206. <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-9961-fa.html> (in Persian)

- Hallam, K. (2013). *A text world theory analysis of Robert Coover's 'Matinée'* [Unpublished doctoral dissertation]. Nottingham University.
- Hamed, D. M. (2020). Text-world theory in Nicole Disney's *Beneath the Cracks*: A stylistic/cognitive analysis. *Language and Literature*, 1(21), 115–146.
<http://dx.doi.org/10.21608/jssa.2020.80152>
- Lahey, E. (2003). Seeing the forest for the trees in Al Purdy's trees at the arctic circle. *BELL: Belgian Journal of Language and Literatures*, 1, 73–83.
- Lahey, E. (2004). All the world's a sub-world. *Nottingham, Nottingham Linguistic Circular* (18), 21–28.
- Lahey, E. (2006). (Re)thinking world-building: Locating the text-worlds of Canadian lyric poetry. *Journal of Literary Semantics*, 35(2), 145–164.
- Lahey, E. (2007). Mega-metaphorical mappings and the landscapes of Canadian poetry. In M. Lambrou & P. Stockwell (Eds.), *Contemporary stylistics* (pp. 157–167). London: Continuum.
- Lahey, E. (2014). Stylistics and text world theory. In M. Burke (Ed.), *The Routledge Handbook of Stylistics* (pp. 284–296). London: Routledge.
- Moradi, M. R. (2012, September). Some details in Shirko's poem, that beautiful giant. *Etemad Newspaper*, (2760). <https://www.magiran.com/article/2800614> (in Persian)
- Refaee ghadimi mashhad R., & Gholamhoseinzade, G. (2021). Investigating and analyzing the application of text worlds theory on aesthetic aspects of Persian poetry case study: One saadi's sonnet and one Nima's free poem. *Language Related Research*, 11(6), 383–418. (In Persian)
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223081.1399.11.6.14.3>
- Sadeghi Esfehiani, L. (2010). The elements of “text world's theory” in cognitive poetics approach in the *Panthers who have run with me* by Bijan Najdi. *Literary Criticism Journal*, 3(10), 115–142.
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.20080360.1389.3.0.18.6> (in Persian)
- Stockwell, P. (2002). *Cognitive poetics: An introduction* (L. Sadeghi, Trans.). Tehran: Moirvarid. (In Persian)
- Tabari, P., Parsa, S. A., & Gozashti, M. A. (2017). The reflection of social issues in the poems of Shirko Bikas. *Persian Language and Literature Quarterly Journal, Journal of Islamic Azad University- Sanandaj Branch*, 9(30), 1–14. (In Persian)
- Talaei, Z., & Abbasi, H. (2020). The components of text world theory applied in *Tarikh-i Bayhaqi*. *Journal of Literary Criticism and Rhetoric*, 9(2), 85–103.
<https://doi.org/10.22059/jlcr.2019.289426.1339> (in Persian)
- Vahabian, B., Dehghan, M., Badakhshan, E., & Korani, A. (2021). Text worlds of the story of "Aghabala and company limited child" by Sadegh Hedayat based on cognitive poetics approach. *Journal of the Stylistic of Persian Poem and Prose*, 14(8), 105–129. (In Persian)
- Varzande, O. (2021). *Identification of Shirko Bikas*. Tehran: Negah. (In Persian)
- Wang, Q. (2019). An analysis of Li He's poetry from the perspective of sub world theory. *Journal of Language, Linguistics and Literature*, 5(1), 24–31.
- Werth, P. (1999). *Text worlds: Representing conceptual space in discourse*. London, Longman.
- Whiteley, S. (2010). *Text world theory and the emotional experience of literary discourse* [Doctrol dissertation, University of Sheffield].
<https://etheses.whiterose.ac.uk/id/eprint/15112/1/527271.pdf> .

